

ALMANCA ÖĞRENİMİNDE VE ÖĞRETİMİNDE KÖPRÜ DİL İNGİLİZCEDEN OLUMLU TRANSFER ÖRNEKLERİ

Positive Transfer Samples from the Bridge Language English in Learning and Teaching German

Hüseyin ARAK

Özet

Son yıllarda Türkiye’de ikinci yabancı dil (L3) öğretimi ve öğreniminin gittikçe daha büyük bir önem kazandığı gözlenmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar özellikle yöntem konusunda yoğunlaşmaktadır. Ele aldığımız çalışmada karşılaştırmalı yöntemle L2 olarak öğrenilen İngilizcenin L3 olarak Almanın öğreniminde ve öğretiminde niçin dikkate alınması gerektiği konusu üzerinedir. En önemlisi de karşılaştırmalı analizler aracılığıyla İngilizceden olumlu transferler yaparak Almanın öğrenilmesinin nasıl kolaylaştırılabileceğidir.

Yapılan karşılaştırmalı inceleme sonucunda, akraba iki batı dilinin karşılaştırılmasında olumlu transferler yapabilmek için ilk önce benzer yapılar üzerinde durulması gerektiği sonucuna varılmıştır. Almanca ile İngilizce arasındaki farklılıklara ise daha sonra ayrıca değinilmelidir. Bunun yanında İngilizce ile Almanca arasındaki karşılaştırmaların boşluklar da oluşturacağı göz önüne alınmalıdır. Özellikle artikellerin Türkçede bulunmamasından dolayı iki batı dilinin birbiriyle karşılaştırılmasının Türkçe ile karşılaştırmaktan daha verimli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Türkiyede birinci yabancı dil olarak öğrenilen İngilizce Almanca ile Türkçe arasında köprü dil görevi görmeye oldukça elverişlidir.

Anahtar Kelimeler: Almanca, İngilizce, Türkçe, ikinci yabancı dil, köprü dil

Abstract

It has been observed that the teaching and learning of a second foreign language (L3) in Turkey has gradually gained great importance recently. Studies on this subject are more based on methodological approaches. Our study focuses on the reasons why English - taught as second language- should be taken into consideration while teaching German as a third language. This has been achieved by using a comparative methodology. The most crucial side of this study is showing how to facilitate learning German language by making positive transfer from English comparatively.

As the result of this comparative study, it was concluded that similar structures initially have to be studied in order to transfer between two relative European languages. It should also be kept in mind that this comparative study will result in gaps- that is no matching between the languages in question. Since there are no *articles* in the Turkish language, it is thought that a comparative study on this subject between the two European languages will be of greater use in teaching german to Turkish students. English which has been the first foreign language taught in Turkey is of utmost use in serving as language bridge between German and Turkish.

Keywords: German, English, Turkish, second foreign language, bridge language

1.Giriş

Dünyanın birçok ülkesinde küreselleşmenin hız kazanmasıyla birlikte İngilizcenin *ortak iletişim dili* olma özelliğinin daha da öne çıktığı söylenebilir. Bu gelişmenin temellerinin son iki yüzyılda etkin olan Britanya İmparatorluğu döneminde atıldığı görülmektedir. İngilizcenin bu konumu ABD’nin ulaşılmaz gibi görünen ekonomik ve politik üstünlüğü ile de yakından ilgilidir. Ekonomilerin ve ticaretin küreselleşmesi yanında internet ve elektronik posta gibi iletişim olanaklarının artması da İngilizcenin yaygınlaşmasına önemli katkılar sağlamaktadır.

Birinci yabancı dil (L2) olarak öne çıkan İngilizcenin ortak iletişim dili haline gelmesiyle birlikte diğer diller ikinci plana itilmiştir. Dünyada yaklaşık 380 milyon insan anadili olmak üzere toplam 1,8 milyar insan İngilizce konuşmaktadır.* Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde İngilizce okul çağındaki öğrencilerin en çok zaman ve enerji harcadıkları yabancı dil konumundadır. Almanca ise anadili ve İngilizceden sonra en çok öğrenilen ikinci yabancı dildir.**

Türkiye’nin yönünü daha etkin olarak Avrupa Birliğine doğru çevirmeye başladığı günümüzde Avrupa dillerinin Türkiye’de önemi daha da artmıştır. Özellikle doksanlı yılların başından itibaren

* <http://www.ef.co.at/master/ils/languages/english/> (13.04.2009)

** <http://www.daad.de/deutschland/deutsch-lernen/warum-deutsch-lernen/00563.de.html> (15.04.2009)

eğitimciler küreselleşen dünya pazarına uyum sağlayabilmek için İngilizcenin yanında ikinci bir yabancı dilin öğrenilmesinin gerekliliği üzerinde durmaya başlamışlardır. Heid'in de belirttiği gibi, gelecekte eğitilmiş Avrupalının en az iki yabancı dili iletişim kurabilecek düzeyde bilmesi bir zorunluluk olarak görülmektedir (Heid 1990: 73).

Almanya'nın gelişmiş ekonomik gücü ve akraba dil olmasından dolayı, Almanca İngilizceden sonra L3 (ikinci yabancı dil) olarak varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Türkiye'de L3 olarak İngilizceden sonra genellikle Almancanın öğrenilmekte olduğu birçok araştırmacı tarafından vurgulanmaktadır (Tapan 2001: 1565; Genç 2003a: 203; /Genç 2003b:195). İngilizceden sonra Almancanın öğrenilmesi sadece Türkiye'ye özgü bir durum değildir. Birçok ülkede yabancı dil denildiğinde birinci sırada İngilizce ve daha sonra Almanca akla gelmektedir. Almanya'nın ekonomik gücü yanında İngilizce ile akraba dil olması ve bu yakınlığın Almancanın öğrenilmesini kolaylaştırması da diğer bir neden olarak gösterilebilir.

Edinilen birinci yabancı dilin, ikinci yabancı dilin öğretilmesinde özellikle kültürel içerikli konularda ve dil yapılarının karşılaştırılmasında yararlı olabileceği ve böylece L3 öğrenme sürecini kısaltacağı görüşü yaygındır (Bausch/Heid 1990: 14). Bunu sağlayabilmek için derste kullanılan kaynak kitaplar ve diğer materyaller L2 ve L3 esas alınarak hazırlanmalıdır. Özellikle dilbilgisi yapılarının karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıklar üzerinde durulması gerekir. Dilbilgisi yanında sözcük öğretiminde de İngilizcenin yarar getirebileceği dikkate alınmalıdır.

Bu araştırmada da ortaya konmaya çalışıldığı gibi, alanın asıl araştırılması gereken en önemli konularından birisi, öğrenilen birinci yabancı dilin ikinci yabancı dilin öğretilmesinde ve öğrenilmesinde ne gibi olumlu katkılar sağlayabileceğidir. Bausch'un da önemle üzerinde durduğu gibi, şimdiye kadar yabancı dille ilgili araştırmalarda çoğunlukla ana dilin yabancı dil öğrenme sürecindeki olumlu ve olumsuz etkileri üzerinde duruluyordu, ancak günümüzde L2'nin L3'ün öğrenilmesinde yaptığı etkiler üzerinde de durulmaktadır (Bausch 1995: 450).

İngilizce ve Almanca gibi bir Avrupa dili öğrenen Türklerin karşılaştıkları sorunlar irdelendiğinde, bunların başında dil yapısından kaynaklanan sorunlar olduğu görülmektedir. Bunun nedeni de İngilizce, Almanca, Fransızca, v.b. yabancı dillerin farklı dil ailelerinden gelmesi ve Türkçe ile benzerlik taşımamalarıdır. Oysa batı dilleri arasında birçok benzerlik vardır. Türkçe ile Almanca arasında herhangi bir dil akrabalığı olmadığından dilsel yapı farklılıkları, Almanca ile İngilizce arasındaki farklılıklardan daha fazladır. Sadece yapısal farklılıklar değil, aynı zamanda leksikal, fonetik, dilbilgisi, v.s. açısından da büyük farklılıklar olduğu dikkati çekmektedir. Bu nedenle ortaöğretim kurumlarında zorunlu yabancı dil olarak öğretilen İngilizceden sonra L3 olarak Almanca öğrenmek durumunda bulunanlar, özellikle yapı bakımından Almanca ile benzerlikler gösteren İngilizceden mutlaka yararlanmalıdırlar. Bunun nedenine gelince; ilköğretimin dördüncü sınıfından itibaren zorunlu yabancı dil olarak İngilizce tüm devlet okulları ve özel okullar dâhil olmak üzere okutulmaktadır (bkz. Çakır 2002). Yabancı dil dersleri özel okullarda daha ilköğretimin birinci sınıfında başlayabilmektedir. Anlaşıldığı üzere, ilkokuldan itibaren lise bitirilene kadar en az dokuz yıl İngilizce L2 olarak okutulmaktadır. Çok dilliliğin yoğun olarak tartışıldığı günümüzde ilk adım olarak ortaöğretimden başlayan L3 zorunluluğu yakın gelecekte ilköğretim basamağında da gerekli olacaktır. Bunun yanı sıra Avrupa Birliği de topluluğa üye ülkelerdeki vatandaşların, topluluğun dillerini öğrenmelerini çeşitli programlarla (Sokrates ve alt programları) tavsiye ve teşvik etmektedir. Yakın bir gelecekte Türkiye'de de uygulamaya konulması planlanan *Avrupa Dil Pasaportu* uygulaması değişik alanlardaki işlerde çalışmak için bir önkoşul haline gelmesi beklenmektedir. Bilim ve teknoloji yarışında olan ve olması gereken ülkemizde, dünyayı küçülten yabancı dil alanında da hazırlıksız yakalanmaması gerekir.

İngilizcenin dışında L3 anadolu liselerinde ve kolejlerde verilmektedir. L3 çoğu kez ya Almanca ya da Fransızcadır. İlk ve ortaöğretimde olduğu gibi, üniversitelerde de İngilizce L2'dir ve L3 olarak Almanca veya Fransızca öğrenilmektedir. Almancanın İngilizceden sonra L3 olarak öğrenilmesini kolaylaştırmak için buna uygun ders kitaplarının hazırlanması gerekir. Bu bakımdan Türkiye'de görev yapan Alman dili ve İngiliz dili uzmanlarına büyük görevler düşmektedir. Karşılaştırmalı ders kitaplarının hazırlanması aşamasında öğrencinin İngilizce seviyesinin de mutlaka göz önünde bulundurulması gerekir. Yabancı dil ders kitaplarının hazırlanması aşamasında teorik boyuttaki araştırma sonuçlarının da uygulamalı alandaki yerini alması gerekir. Ayrıca Genç'in de vurguladığı gibi, "İlk ve ortaöğretim kurumlarında birinci ve ikinci yabancı dil derslerinde süreklilik gösteren bir program ve kitapla çalışılmalıdır" (bkz. Genç 2002: 81).

Ders materyallerinin hazırlanması aşamasında bilinen L2'nin L3'e ne gibi olumlu katkılar sağlayabileceği göz ardı edilmemeli ve L2'den de yararlanılmalıdır. L2'den yararlanabilmek için, anadille birlikte L3 ile karşılaştırmalı bir inceleme yapılmalıdır. Bu noktadan hareketle *İkinci Yabancı Dil olarak Almanca* derslerinde öğrencilerin L2 olarak bildikleri İngilizceden yararlandırmanın yolları araştırılmalıdır. Bu konuda yapılan teorik ve uygulamalı çalışmalara örnek olarak Serindağ (2005), Yücel (2005) ve Polat'ın (2005) L2 ve L3 ile ilgili karşılaştırmalı dilbilgisi ile ilgili çalışmaları verilebilir. Dil yapılarının başka dillerdeki durumunu inceleme çalışmaları çoğu kez *olumsuz transferleri* ortaya çıkarmaya yönelik yapılmıştır ve ikinci yabancı dilin öğretiminde benzerliklerden yararlanma gibi bir *olumlu transfer* üzerinde de mutlaka durulmalıdır.

Karşılaştırmalı dilbilgisi çalışmalarına örnek olarak *Almanca, İngilizce, Türkçe Karşılaştırmalı Dilbilgisi, Alıştırma ve Testler* (Arak 2004) başlıklı kitap verilebilir. Bu kitapta üç dilin dilbilgisi karşılaştırmalı yöntemle ele alınmıştır. Konuların sıralanışında çıkış dil olarak Alman dili esas alınarak dil bilgisi konuları İngilizce ve Türkçe ile karşılaştırılarak *olumlu transferlere* yönelik örnek yapılar ve cümleler verilmiştir. İngilizce, Almanca ve Türkçe dilbilgisi konularına dair birçok örneğin verildiği bu çalışmada İngilizce bilenler Almanca öğrenirken *olumlu transfer* yapılabilecekleri cümleler ve dilbilgisi yapılarını bulabilirler.

2.Almanca Öğrenirken İngilizcenin Göz Önünde Bulundurulması

Hint-Avrupa dillerinden olan Almanca ve İngilizcenin dilbilgisi yapısı Ural-Altay dil ailesinden olan Türkçeden oldukça farklıdır. Türkçe ile akrabalık gösteren diller arasında Fince, Macarca, Estonyaca, Japonca, Moğolca ve Kazakçayı sayabiliriz. Almanca ile Türkçe arasında dil yapısı bakımından benzerlikler bulunmadığı için birinci yabancı dil olarak öğrenilen İngilizceden sonra ikinci yabancı dil olarak Almancaya geçiş yapmak daha kolaydır. Türkçenin farklılık gösterdiği dilbilgisi yapıları arasında öncelikle şunları sıralayabiliriz:

- **Cümle Ögelerinin Dizilişi:** Tipik Türkçe bir cümle **S+O+V** (ÖZNE+NESNE+YÜKLEM) şeklinde dizilir. Aşağıdaki örnek cümlede de görüldüğü gibi, İngilizce ve Almancada tipik basit cümlelerde **S+V+O** şeklinde bir cümle dizilişi söz konusudur:

	S	O	V
L1	<i>Kardeşim Kerim</i>	<u>okul-a</u>	gidiyor.
	S	V	O
L2	<i>My brother Kerim</i>	goes	<u>to school.</u>
L3	<i>Mein Bruder Kerim</i>	geht	<u>in die Schule.</u>

- **Dilbilgisel Cinsiyet:** Almancada sözcüklerin dilbilgisel cinsiyetini belirleyen artikeller Türkçede bulunmamaktadır. Buna bağlı olarak Türkçede 3. tekil şahısta sadece bir şahıs zamiri vardır. İngilizcedeki *he, she, it* ve Almancadaki *er, sie, es* şahıs zamirlerinin yerine Türkçede sadece üçüncü tekil *o* şahısı olduğu anlamına gelmektedir.
- **Ünlü Uyumu:** Ünlü uyumu Türkçede çok önemli bir yere sahiptir. Bu özellik diğer iki batı dilinde bulunmamaktadır.
- **Ekler:** Türkçede sözcüklerin köküne eklenen ekler diğer iki dildeki ilgeçleri, şahıs zamirlerini ve zamanları ifade etmekte kullanılmaktadırlar.

Örnek: *Kalbimdesin* [You are in my heart. /Du bist in meinem Herz.]

Özellikle cümle dizimi ve dilbilgisel cinsiyet her iki batı dilinde birçok ortak nokta barındırdığından, bu konulara tek tek değinmek yerinde olacaktır.

3.İngilizcenin Almanca Öğrenirken Değerlendirilmesine İlişkin Somut Örnekler

3.1.Sözcük Dizimi: Yukarıda da kısaca söz edildiği gibi, Türkçe sözcük dizimi ile Almancanın sözcük dizimi arasında önemli farklılıklar vardır. Bu nedenle daha önceden bilinen İngilizce ile karşılaştırmalı örnekler vermek Almanca cümle dizilişinin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir.

İngilizce ile Almanca arasında da sözcük dizimi bakımından belirli farklılıklar bulunduğundan, cümle türlerini karşılaştırmalı olarak tek tek ele almak yararlı olacaktır. Burada öncelikle özne ile yüklem arasındaki diziliş kuralları üzerinde durmak gerekir. Normal cümle dizilişinde yüklem özneden sonra yer aldığı vurgulanmalı ve örnek cümleler verilmelidir. Örnek cümlelere öncelikle birçok ortak özellik gösteren en basit yapılardan başlamak daha yerinde olacaktır.

Basit cümle dizilişine ilişkin örnekler:

L1: Büşra Kayseri' **de** yaşıyor. (SOV)

L2: Büşra lives **in** Kayseri. (SVO)

L3: Büşra lebt **in** Kayseri. (SVO)

Yukarıdaki örnek cümleler incelendiğinde, Türkçe cümlelerin dizilişinin *Özne+Nesne+Yüklem* (SOV) olduğu görülmektedir (bkz. Maden 2005). Oysa İngilizce ve Almancada *Özne+Yüklem+Nesne* (SVO) dizilişi görülmektedir. Almanca ve İngilizcenin bu ortak yönünü İngilizce bilenlerin kavraması daha kolay olmaktadır. Karşılaştırmalı örnekte Almancada basit cümlelerde yüklem ikinci sırada bulunduğu anlaşılması yeterlidir. Buna ek olarak, eğer birinci sırada özne değil başka bir cümle ögesi veya yan cümle bulunursa, dizilişin yine değişeceği belirtilmeli ve örnek karşılaştırmalı cümleler verilmelidir. Çünkü Almancada özne birinci sırada bulunabileceği gibi vurgulama yapmak için zaman veya yer zarfı birinci sıraya alındığında özne yüklemden sonra üçüncü sırada da bulunabilir:

L1: **Bugün** ben hastayım.

L2: I **am ill** today.

L3: **Heute** *bin* ich krank.

Örnek cümlede görüldüğü üzere, Almanca ile İngilizce arasında ortak nokta yüklem ikinci sırada bulunmasıdır. Her ne kadar Almanca ile İngilizce arasındaki söz dizimi birebir örtüşmese de aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi, yine de İngilizcenin basit cümleleri kavramada yararlı olacağı söylenebilir. Aşağıda örnek olarak Almancadaki *sein* yardımcı fiilinin ve İngilizce karşılığı olan *to be* fiilinin çekimiyle ilgili kalıp cümleler verilmiştir:

L1: Ben Almanya'dayım. Biz çalışkanız. (O) Yorgundur.

L2: I **am** in Germany. We **are** hard-working. He **is** tired.

L3: Ich **bin** in Deutschland. Wir **sind** fleissig. Er **ist** müde.

Yukarıda verilen örnek cümlede görüldüğü gibi, Almancadaki *sein* ve İngilizcedeki *to be* fiili özneye göre çekilerek 2. sıradaki yerini almıştır. Oysa Türkçede cümle sonunda sadece şahıs eki *-im* bu dillerdeki fiil ve şahıs ekini karşılamaktadır.

Almancayı yeni öğrenenlerde en çok karşılaşılan hatalar arasında cümle öğelerinin dizilişi başta gelmektedir. Cümle öğelerinin dizilişi üzerinde yoğunlaşan hatalarda Türkçenin cümle dizilişinin etkisi oldukça büyüktür. Öncelikle dizim hatalarına şu örnekler verilebilir:

1- Ich ein Sohn haben. ---> *aslında*: Ich habe einen Sohn.

2- Ich in die Schule gehen. ---> *aslında*: Ich gehe in die Schule.

3- Was du hier machen? ---> *aslında*: Was machst du hier?

Örnek Almanca cümlelerde yüklem Türkçede olduğu gibi, cümlelerin sonuna atıldığı görülmektedir ve ayrıca şahsa göre çekilmeyip mastar haldedirler. Özellikle başlangıç düzeyinde yapılan dilbilgisi hatalarının büyük çoğunluğunun Türkçedeki sözcük dizimiyle ilintili olduğu söylenebilir. Almanca ile Türkçe karşılaştırıldığında en büyük farklılık ve anadili Türkçe olanlar için belki de en büyük güçlük yüklem cümlelerin en sonunda bulunmasıdır. Ancak bazı cümle diziliş hataları ikinci dil olarak öğrenilen İngilizce kökenli de olabilmektedir. Türkçede yüklem en sonda bulunduğu için aşağıdaki diziliş hatasının Türkçe kökenli olması olası değildir. Aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi, Almanca cümledeki hata İngilizceden yapılan olumsuz transfere bağlanabilir:

(25) *Manchmal* ich lerne durch diese Programms.

(26) *Bazen* ben bu program-lar-dan öğren-iyor-um.

(27) *Sometimes* I learn via these Programs (Cedden ve Aydın 2007: 11).

Bu tür olumsuz transferlere dayalı hataları engellemek için yüklem cümle içinde alabileceği diğer konular üzerinde durulmalıdır. Örneğin, evet-hayır sorularında yüklem cümlede birinci sırayı aldığı örneklerle somut hale getirilebilir:

Evet-Hayır Soruları / Yes-No Question / Ja-Nein Fragen

Basit Cümle 1: A.Bu bir kitap. /This is a book. /Das ist ein Buch.

Soru 1: B.Bu bir kitap mı? /Is this a book? /Ist das ein Buch?

Görüldüğü üzere Türkçedeki *-mi* soru eki yerine İngilizce ve Almancada yüklem başa alınması yeterlidir. Bu da bize İngilizceden olumlu transfer yapma olanağı vermektedir:

Olumlu Yanıt: A1.Evet, bu bir kitaptır. /Yes, this is a book. /Ja, das ist ein Buch.

Olumsuz Yanıt: A2.Hayır, bu bir kitap değil. Bu bir defterdir.

/No, this is not a book. This is a notebook.

/Nein, das ist kein Buch. Das ist ein Heft.

Verilen örneklerde de görüldüğü gibi, Almanca ve İngilizce yanıtlarda işaret zamirinden sonra yüklem, Türkçede ise “-dır” son eki gelmektedir. Aynı cümle diziliş kuralı olumsuz yanıtlarda da geçerlidir:

Basit Cümle 2: A. Onun adı Selim. /His name is Selim. /Sein Name ist S.

Soru 2: B. Onun adı Selim mi? /Is his name Selim? /Ist sein Name Selim.

Olumlu Yanıt: A1. Evet, onun adı Selim. /Yes, his name is Selim. /Ja, sein Name ist Selim.

Olumsuz Yanıt: A2. Hayır, onun adı Selim değil. Onun adı Ali.

/No, his name is not Selim. His name is Ali.

/Nein, sein Name ist nicht Selim. Sein Name ist Ali.

Yukarıdaki basit cümlelere ait örnek karşılaştırmalı cümlelerde görüldüğü gibi, cümle öğeleri L2 ve L3’de büyük benzerlikler göstermektedir. Bu nedenle İngilizceden yapılan olumlu transferler sayesinde kısa sürede Almancanın yapısı öğrenilebilir. Bu aşamadan sonra soru oluşturma ile ilgili diğer yapılar da geçilebilir. Özellikle benzer ve farklı olan yapılar üzerinde durmamız gerektiğinden İngilizcede oldukça ayrıntılı olan *Question Tags* (W-Fragen / Soru zarfları) yapısına değinilebilir. Bu yapı Almancada *nicht wahr* veya *oder zarfları* ile Türkçede ise *değil mi* yapısı ile karşılanır. Bu soru sorma yapısına ilişkin örnekler aşağıdadır:

L1: Evdesin, *değil mi?* O bugün gelecek, *değil mi?*

L2: You are at home, *aren't you?* He **will** come today, *won't he?*

L3: Du bist zu Hause, *nicht wahr?* Er **wird** heute kommen, *nicht wahr?*

Gelecek zamanda verilen örnek soru cümlesinin Almancasında yüklem iki parçadan oluşmaktadır. *WERDEN* yardımcı fiili özneye göre çekilirken esas fiil mastar halde cümle sonuna gider. İngilizcede ise *WILL* yardımcı fiili ve esas fiil yan yanadır ve birbirinden ayrılmaz. Buna karşın Türkçede fiil kökünün sonuna *-ecek* son eki getirilerek gelecek zaman teşkil edilmiş olur. Örneklerden de anlaşıldığı gibi, Türkçede *değil mi* ve Almancada *nicht wahr* ile yapılan soru cümlelerinde cümle zamanına göre değişiklik gözlenmemektedir. Buna karşın İngilizcede yükleme ve zamanına göre *Question Tags* yapısı değişmektedir.

Yukarıda incelediğimiz bu iki soru türünün ardından soru zarflarıyla oluşturulan sorulardan ve buradaki sözcük dizimine de değinmek gerekir. Soru zarflarıyla cümle kurulduğunda İngilizce ve Almancada önce soru zarfı daha sonra yüklem gelir. Buna karşın Türkçede yüklem yine her zaman olduğu gibi en sondadır:

Soru zarfları / Wh-Questions / W-Fragen

L1: Bu kim?	O kaç yaşında?	Meltem nerede oturuyor?
L2: Who is this	How old is she?	Where lives Meltem?
L3: Wer ist das?	Wie alt ist sie?	Wo wohnt Meltem?

Her üç örnek cümlede de görüldüğü gibi, İngilizce ve Almancada sözcüklerin dizilişi ve yazılışı birbiriyle büyük benzerlikler, Türkçe ile ise büyük farklılıklar sergilemektedirler.

3.2.Artikellerin Kullanımı (Dilbilgisel Cinsiyet - Genus)

Almancada isimlerin dilbilgisel cinsiyetini belirleyen belirli artikeller *der* (Maskulin), *die* (Feminin), *das* (Neutrum) olmak üzere üç tanedir. Almancadaki bu üç belirli artikeler (tanım edat, dilbilgisel cinsiyet, harf-i tarif) karşılık İngilizcede the artikeli vardır. Belirsiz artikel olarak Almancada “ein-“ vardır ve belirli artikeler veya isim haline göre değişik ekler alır. Almancadaki belirsiz artikeler İngilizcede “a” belirsiz artikeli karşılık gelir. İsimlerin türü açısından bakıldığında yalnız halde Türkçede dilbilgisel cinsiyeti gösteren belirli veya belirsiz artikelleri ifade edecek ekler (veya sözcükler) yoktur. Aşağıdaki tabloda artikelleri topluca inceleyebiliriz:

	Belirli Artikeller	Örnek	Belirsiz Artikeller	Örnek
L1	-	doktor	bir	bir doktor
L2	the	the doktor	a	a doktor
L3	(m) der (f) die (n) das	der Arzt die Ärztin das Kind	(m) ein (f) eine (n) ein	ein Arzt eine Ärztin ein Kind

Yalnız halde Türkçede görülmeyen artikeller belirtili nesneli İngilizce veya Almanca cümleler Türkçeye çevrildiğinde i isim halinde görülmektedir. İngilizcedeki *the*, Almancadaki *der*, *die*, *das* yerine Türkçede belirtili nesneyi (ismin i-halini) ifade eden –i eki kullanılmaktadır. Aşağıdaki örneklerle bu yapıyı daha anlaşılır hale getirebiliriz:

- L1: Bir Ferrari gördüm.
L2: I saw *a* Ferrari.
L3: Ich sah *einen* Ferrari.

Ferrari bu cümlede nesne konumundadır ve dolayısıyla İngilizcede *a Ferrari* ve Almancadaki *einen Ferrari* anlamına gelir ve *the Ferrari / der Ferrari* anlamına gelmez:

- L1: Ferrariyi gördüm.
L2: I saw *the* Ferrari.
L3: Ich sah *den* Ferrari.

Ferrari bu cümlede –i ekini aldığından kaynaştırmayla birlikte *Ferrariyi* şekliyle İngilizcedeki *the Ferrari* ve Almancadaki *den Ferrari* anlamına gelmektedir. Belirli artikeller Türkçede doğrudan sözcük veya ek olarak bulunmasalar da Almancadaki isim hallerinin Türkçeye çevirisinde aynı anlamı hal ekleri vermektedir. Belirsiz artikelleri ise Türkçede daha çok *bir* sayı zarfı olarak görebiliriz (bkz. Serindağ 2005):

- L1: *bir* çocuk *bir* bayan *bir* erkek
L2: *a* child *a* woman *a* man
L3: *ein* Kind *eine* Frau *ein* Mann

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere özellikle Almanca dersinde artikeller anlatılırken İngilizceden karşılaştırma yoluyla yararlanmak akıllıca olacaktır. Hem Almancada hem de İngilizcede isimden önce belirli veya belirsiz bir artikel gelmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Ayrıca Almancada İngilizceden farklı olarak artikelin ismin haline göre değişikliğe uğradığı dikkate alınmalıdır. Artikellerin iki batı dilinde cinsiyet belirleyici öge olarak öne çıktığını düşünürsek, daha önceden bilinen İngilizcenin yardımıyla en azından artikellerin görevi daha anlaşılır hale getirilebilmektedir.

Her ne kadar Almanca ile İngilizce arasında farklılıklar bulunsa da bu iki dil birbirine Türkçeden daha çok benzemektedir. Türkçe anadilli Almanca öğrenenler arasında en çok yapılan hatalardan biri artikeller ile ilgilidir. Çoğunlukla artikeller ya hiç kullanılmaz veya isim hallerine göre çekimleri hatalıdır. Bu hataların nedenlerinden biri olarak Türkçede artikellerin ne belirli ne de belirsiz hallerinin doğrudan ayrı bir sözcük veya ek şeklinde bulunmaması gösterilebilir. Böylece Almanca öğrenen kişi artikelleri kullanmamakla anlam boşluğu veya eksikliği olduğunu hissetmemektedir.

3.3.Şahıs Zamirleri (adılar)

İsmi yerini tutabilen, isim gibi kullanılabilen, isim soylu kelimelerle bazı eklere *zamir* denir. *Şahıs zamirleri* şahıs isimlerinin yerine kullanıldığında fiillerin veya sıfatların sonunda ek olarak görülebilirler. Şahıs zamirlerinin cümle başında ayrıca kullanılması sadece vurgulama amaçlıdır:

L1: Ben bir *öğretmenim*.(Öğretmenim.) Sen bir *öğretmensin*.(Öğretmensin.)

L2: I am *teacher*. You are *teacher*.

L3: Ich bin ein *Lehrer*. Du bist ein *Lehrer*.

Aşağıdaki şahıs zamirleri incelendiğinde İngilizcedeki 3. tekil şahısları temsil eden “*he, she, it*” ve Almandaki “*er, sie, es*” şahıs zamirleri yerine Türkçede sadece “o” zamiri olduğu görülmektedir ve bu durum da yine dilbilgisel cinsiyet ile doğrudan ilgilidir:

L1:	-	o	<i>O</i> Balıkesir’e gidiyor.
L2:	<i>the</i>	he, she, it	<i>He /she /it</i> goes to Balıkesir.
L3:	<i>der, die, das</i>	er, sie, es	<i>Er /sie / es</i> geht nach Balıkesir.

Karşılaştırmalı örnek cümle Almanca ve İngilizcenin birbirine ne kadar benzediğini ortaya koymaktadır. Aynı benzerlik durumu iyelik zamirlerinin 3.tekil şahsında da geçerlidir:

L1: Bu <i>onun</i> erkek kardeşi.	L2: This is <i>her</i> brother. This is <i>his</i> brother.	L3: Das ist <i>ihr</i> Bruder. Das ist <i>sein</i> Bruder.
-----------------------------------	--	---

Yukarıdaki örnek cümlede görüldüğü gibi, üçüncü tekil şahsı ifade eden iyelik zamirlerinde de dilbilgisel cinsiyet ayrımı dikkate alınmalıdır.

3.4.Sıfatların Derecelendirilmesi

Bilindiği gibi Türkçede sıfatlarla (üstünlük zarfları) yapılan karşılaştırmalarda sıfatların önüne komparatifte *daha*, superlatifte *en* sözcüğü getirilir. İngilizcede sıfatların derecelendirilmesi iki şekilde yapılmaktadır. Birincisi, Almandaki olduğu gibi tek heceli sıfatların sonek olarak yükseltilmesidir. İkincisi ise, değişmeyen çok heceli sıfatın önüne Türkçede olduğu gibi ayrı sözcükler getirilmesidir. İngilizcede çok heceli sıfatın başına komparatifte *more* ve superlatifte *the most* getirilir.

Örnekler:

	pozitif	komparatif	superlatif
L1:	zengin güzel	daha daha zengin daha güzel	en en zengin en güzel
L2:	rich beautiful	(1) –er richer (2) more more beautiful	-est the richest most most beautiful
L3:	reich schön	-er reicher schöner	-ste am reichsten am schönsten

Karşılaştırmalı örnek cümleler:

- L1: Fatma *güzel*dir. Zerrin *daha güzel*dir. Büşra *en güzel*dir.
 L2: Fatma is *beautiful*. Zerrin is *more beautiful*. Büşra is *the most beautiful*.
 L3: Fatma ist *schön*. Zerrin ist *schöner*. Büşra ist *am schönsten*.

- L1: İstanbul Ankara'dan *daha büyüktür*.
 L2: İstanbul is *bigger than* Ankara.
 L3: İstanbul ist *grösser als* Ankara.

İngilizcede olduğu gibi Almancada da sıfatların *yalın* (Positiv), *karşılaştırma* (komparatif / Komparativ) ve *en üstünlük* (superlatif / Superlativ) derecelerinin bulunduğu görülmektedir. Sıfatların düzenli yükseltilmesi incelendiğinde Almancada *komparatifte er* ve *superlatifte ise ste* son eklerinin eklenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Almancada sıfatların derecesinin yükseltilmesinde Türkçeden kaynaklanan hataların yapıldığı sıkça görülmektedir. Bunun nedeni sıfatların Türkçede karşılaştırmalarda *yalın* kalması olabilir. Bu noktada Almanca öğrenirken İngilizceden yararlanmak işimizi kolaylaştırabilir:

- L1: O benden *daha çalışkan*. /Benim otomobilim senin otomobilinden *daha hızlı*.
 L2: He is *more hardworking than* me. /My car is *faster than* your car.
 L3: Er ist *fleißiger als* ich. /Mein Auto ist *schneller als* dein Auto.

Sıfatların düzenli yükseltilmesinden sonra düzensiz sıfat çekimi üzerinde durularak sayılarının çok az olduğu ve bu düzensizliğin İngilizcede de olduğu vurgulanmalıdır:

- L1: iyi daha iyi en iyi
 L2: good better the best
 L3: gut besser am besten

Sıfatların derecelendirilmesinde Alman dilini yeni öğrenenlerin İngilizcedeki benzerliklerden yararlanması büyük katkı sağlayacaktır. Böylece bilinenden yola çıkılarak sıfatların derecelendirilmesi daha kolay öğrenilir hale getirilebilir. Özellikle İngilizceden bilinen yapılar üzerinde durulduğunda olumlu transferler sıfatların çekiminin kısa sürede öğrenilmesini sağlayacaktır. Almancayı İngilizceden sonra öğrenenlerin kafasında sorun oluşturmaması açısından Almancada tek heceli ve çok heceli sıfatlar arasında bir ayırım yapılmadığından *more* ve *the most* yapısının Almancada bulunmadığı ayrıca açıklanmalıdır.

3.5.Kelime Dağarcığı

Almanca kelime dağarcığının oluşmasında da İngilizceden yararlanma olanağı vardır, çünkü Almancada İngilizce ile benzeşen birçok kelime olduğu söylenebilir. Oluşturulacak kelime dağarcığında İngilizce ve Almancadaki benzer kelimeler üzerinde yoğunlaşılabilir, zira Almancada uluslararası geçerlik kazanmış Yunanca ve Latince kökenli kelimelerin sayısı hiç de az değildir.

İngilizce ile Almanca arasında hem yazılış hem de anlam bakımından benzeyen sözcükler vardır. Bu sözcükler kelime hazinesinin geliştirilmesinde büyük kolaylık sağlayabilirler. *Anglizismen* olarak adlandırılan bu *İngilizce kökenli* sözcükler öğrenmeyi teşvik edici bir görev üstlenebilirler. Bu tür sözcüklere ilişkin bazı örnekler aşağıdadır (Chen, 2005:121):

<i>Anglizismen</i>	<i>İngilizce</i>	<i>Almanca</i>
Diskussion diskutieren	discussion discuss	Gespräch / Besprechung besprechen
TV	TV	Fernseher
Vokabeln	vocabulary	Wortschatz
Test	test	Prüfung / Klausur
Radio	radio	Rundfunksendung
Information	information	Auskunft
Magazin	magazine	Zeitschrift

Text	text	Aufsatz
Programme	programme	Sendung

L3 olarak Almanca öğrenen birisi için sol sütundaki İngilizce kökenli sözcükleri öğrenmek sağ sütundaki Almanca sözcükleri öğrenmekten daha kolay olabilir. *Olumlu transfer* yapmak için kullanılan başka sözcükler de vardır, ancak bunların *gerçek dost* mu yoksa *sahte dost* mu olduğuna karar vermek çok da kolay değildir (Chen, 2005: 122):

Gerçek dostlar veya Sahte dostlar

Almanca	İngilizce
ich	I
haben	have
in	in
Englisch	English
lernen	learn
wenn	when
Klasse	class
müssen (musst)	must
Grammatik	grammar
mein	my
für	for
war	war
Japanisch	Japanese
und	and
Professor	professor
können (kann)	can
Film	film

Almanca	İngilizce
alle	all
ist	is
finden	find
Konversation	conversation
an	an
Universität	university
Sprachlabor	labortary
Haus – zu Hause	house – at home
besser	better
Wort	word
die (Artikel)	die (Verb)
neu	new
interessieren	interest
zu	to
Untertitel	subtitle
USA	U.S.A
will (wollen)	will

Buradaki benzer sözcükler L2'den L3'e *olumlu transfer* yapmaya katkıda bulunduğu gibi, yanlış çağrışım yapan sözcüklerin olduğu da göz ardı edilmemelidir. Yazılışı benzeşen, ancak anlamı farklı sözcükler de vardır (Zindler-Barry 1975: 80): (≠≠ : aynı anlamda değil)

brave mutig, tapfer	≠≠ brav well-behaved
meaning Bedeutung	≠≠ Meinung opinion

to overhear zufällig hören	≠≠ überhören not to hear
sensible vernünftig	≠≠ sensibel sensitive

Yukarıda da açıklanmaya çalışıldığı gibi, yabancı dil öğrenirken elde edilen deneyimlerin ikinci bir yabancı dil öğrenirken olumlu bir şekilde kullanılması kelime dağarcığını geliştirme sürecinde de etkili olacaktır. Yabancı dil dersinde yapacağımız karşılaştırmalı örnek cümle analizleriyle hem olumlu transferler yapma olanağı bulabiliriz, hem de olumsuz transferlerin önüne geçebiliriz. Böylelikle yeni sözcükler öğrenirken yapılabilecek olası hataların önüne de geçmiş oluruz.

4.Sonuç

Araştırmamızda ortaya koymaya çalıştığımız gibi, Almanca bugün birinci yabancı dil olarak öğrenilmemektedir. Almancanın ikinci yabancı dil olarak İngilizceden sonra veya İngilizcenin yanında öğrenilmesi öğrenenlere ve öğretmenlere bazı kolaylıklar sağlamaktadır. Birçok dilbilgisi kuralının benzerlikler göstermesi Almancanın öğrenilmesinde ve öğretilmesinde avantaja dönüştürülebilir. Bunu yapabilmek için Almanca öğrenen kişide var olan yabancı dil öğrenme deneyiminden etkili ve sistematik bir şekilde yararlanmak gereklidir. Bu süreçte İngilizcenin etkili olarak kullanılabilmesi için Almanca – İngilizce olarak hazırlanmış karşılaştırmalı ders materyallerinden yararlanılmalıdır. Böylece yabancı dil öğrenen kişi önceden bildiği İngilizce dilbilgisi yardımıyla yabancılık hissetmeden yeni bir yabancı dil öğrenme olanağını yakalamış olacaktır. Dilbilgisi ve sözcük dağarcığının oluşturulmasında İngilizceden düzenli ve sistematik biçimde yararlanmanın beraberinde getirdiği rahatlık ve güvenle öğrenciler ikinci

yabancı dile daha kolay uyum sağlama olanağı bulabilirler. İngilizce bilen bir Türk öğrenci hedef dil durumunda bulunan Almancayı öğrenirken birçok dilsel fenomenle karşılaşmayacaktır.

Yapısal bakımdan Almanca ve İngilizce birbirine Türkçeye olduklarından çok daha benzemektedirler. Bu iki dilin karşılaştırılması benzerlikler ve farklılıklar ortaya koymaktadır. İngilizce ve Almanca arasındaki benzerlikler farklı yapılarıdaki özellikleri anlamayı kolaylaştırmaktadır. Buradan hareketle birinci yabancı dil konumunda olan İngilizce Almanca öğrenmede *köprü dil* olarak görülebilecek konumdadır. Almancanın tüm dünyada İngilizceden sonra L3 olarak öğrenilmesi bir olumsuzluk olarak değil bir şans olarak görülmelidir. Ancak bunun geçerli olabilmesi için L2 öğrenilirken edinilen yabancı dil öğrenme yöntemlerinden ve birikiminden olumlu transfer yapma amacıyla etkin olarak faydalanılması gerekir. Özellikle Almanca ile İngilizce arasındaki benzerliklerden yararlanmak öğrencilerin bildikleri (aşına oldukları) dilbilgisi yapılarını ve kelime hazinesini farklı yeni bir dilde kullanma olanağı verdiği için onların kendilerini rahat hissetmelerini sağlayacaktır.

İki yabancı dil arasındaki dilbilgisel farklılıklardan ziyade benzerliklerin vurgulanması yararlı olacaktır, çünkü İngilizce ve Almancanın yapısının birbirine çok yakın olması bazen karışıklıklara da yol açabilmektedir. Buna göre dilbilgisel benzerlikler konu edilerek İngilizcenin rahatsız edici etkisi azaltılmalıdır. Buna karşın sözcüklerin öğrenilmesinde anlam farklılıkları ve benzerlikleri vurgulanmalıdır. Böylece benzer İngilizce sözcükler yeni Almanca sözcüklerin anlaşılmasını ve öğrenilmesini kolaylaştıracaktır. İmlâ konusunda ise, anlam benzerliğine rağmen farklı yazılışlar konu edilerek özel olarak vurgulanmalıdır. Bunun için İngilizce ve Almancada yazımları veya telaffuzları aynı veya benzer örnek sözcükler seçilmelidir.

Aynı ve benzer sözcükler yanında İngilizceden Almancaya yapılan yanlış sözcük aktarmalar görülmektedir. Eğer İngilizce Almanca dersinde belirli bir temel oluşturmak için özellikle başlangıç döneminde kullanılabilir ise, o zaman öğrencide birinci yabancı dilin yararlı olduğu düşüncesi oluşacaktır. Böylece bilinen birinci yabancı dilin ikinci yabancı dili öğrenmede sistemli olarak kullanmanın yarar sağladığı ve ikinci yabancı dilin etkin olarak kullanılması gerektiğine inanacaklardır. O zaman birinci yabancı dil olarak bilinen İngilizce Almanca öğrenmede olumsuz çağrışımlara yol açan sorun değil “yararlı bir geçiş aracı” olarak algılanacaktır. Öğrenciler kendi kendilerine bilinçli olarak Almanca ile İngilizce arasında karşılaştırma yapmaya cesaretlendirilmelidirler, çünkü o zaman bildikleri İngilizcenin Almancayı anlamakta ve yeni sözcükler öğrenmede yararlı olduğunu fark edeceklerdir.

Özellikle birçok insanın gittikçe daha erken bir yaşta L2 olarak İngilizce ile tanıştığını göz önüne alırsak, Almanca öğrenirken İngilizceden yararlanmanın kaçınılmaz olduğu da anlaşılmaktadır. Devlet okullarında ilkököl 4. sınıftan itibaren, diğer özel okullarda daha erken bir dönemde İngilizcenin öğrenildiği dikkate alınırsa bu gereklilik daha da öne çıkmaktadır. Burada İngilizce Almancanın rakibi durumunda değil, daha çok yardımcı durumunda değerlendirilmelidir. İkinci yabancı dilin gerekliliği vurgulanırken liselerdeki ve yüksek okullardaki Alman dili ve İngiliz dili bölümlerinin ortaklaşa çalışması sağlanmalıdır. Almanca ders kitapları ve diğer materyaller hazırlanırken İngilizce de dikkate alınmalıdır.

Avrupada konuşulan dillerin birçoğu bu güne kadar kendi arasında karşılaştırmalı incelemelere tabi tutulmuştur. Oysa Türkçe gibi Avrupa Birliğine katılma süreci devam eden ülkelerin dillerine de karşılaştırmalı araştırmalarda daha çok yer verilmelidir. Özellikle hata analizleri, transfer analizleri ve dil edinimi analizleri yabancı dil eğitimi araştırmaları için önemli kaynak oluşturmaktadırlar. Son araştırmalar yabancı dil eğitimi, özel ders kitaplarının tasarlanmasına ve bunların yabancı dil öğretimine yaptığı önemli etkiler üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Sonuç olarak: Almanca öğrenen Türkçe anadilliler İngilizce ile yaptıkları karşılaştırmalı analizlerle birlikte başlangıçta Alman dili karşısında hissettikleri ilk güvensizlik ve çaresizlik hislerini yenmekte güçlük çekmeyeceklerdir. Bunun nedeni de daha önce L2 olarak öğrenilen İngilizce ile Almanca arasındaki ortak yönlerdir.

Kaynakça

- Arak, Hüseyin (2004). Almanca, İngilizce, Türkçe Karşılaştırmalı Dilbilgisi, Alıştırma ve Testler. Ankara: Hacettepe-TAŞ.
- Bausch, K.-Richard (1995). Erwerb weiterer Fremdsprachen im Sekundarschulalter. In K.-Richard Bausch, Herbert Christ & Hans-Jürgen Krumm. (Hrsg.). Handbuch Fremdsprachenunterricht (S. 446-451). Tübingen, Basel: Francke.

- Bausch, K.-Richard (1990). Zur Erhellung der Frage nach den Spezifika des Lehr- und Lernbereichs Deutsch als zweite Fremdsprache. In K.-Richard Bausch & Manfred Heid. (Hrsg.). Das Lehren und Lernen von Deutsch als zweiter oder weiterer Fremdsprache (S. 19-29). (2. Aufl.). Bochum: Brockmeyer.
- Bausch, K.-Richard, Manfred Heid v.d. (1990). Thesen und Empfehlungen zu den Besonderheiten des Lehrens und Lernens von Deutsch als zweiter Fremdsprache. In K.-Richard Bausch & Manfred Heid. (Hrsg.). Das Lehren und Lernen von Deutsch als zweiter oder weiterer Fremdsprache (S. 11-18). (2.Aufl.). Bochum: Brockmeyer.
- Cedden, Gülay ve Özgür Aydın (2007). Meistens ich weiß nicht, wo ich muss das Verb gebrauchen“ Die Problematik des V2 Phänomens bei türkischen Lernenden der deutschen Sprache. Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht (10.01.2009) [Online] 12: 3, 11 S. Abrufbar unter http://zif.spz.tu-darmstadt.de/jg-12-3/beitrag/Ceden_Aydin.htm
- Chen, Ying-Hui (2005). Deutsch als Tertiärsprache in Taiwan unter besonderer Berücksichtigung des Chinesischen als L1 und des Englischen als erster Fremdsprache. Dissertation, zur Erlangung des Grades der Doktorin bzw. des Doktors der Philosophie beim Fachbereich Sprach-, Literatur- und Medienwissenschaft der Uni. Hamburg vorgelegt von Ying-Hui Chen aus Kaohsiung, Taiwan, Hamburg.
- Çakır, Mustafa. (2002). Die aktuelle Lage und Zukunftsperspektive des Deutschen als Fremdsprache in der Türkei. Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht [Online], 7(2), 14 pp. (10.01.2009) Abrufbar un: http://www.spz.tu-darmstadt.de/projekt_ejournal/jg_07_2/beitrag/cakir1.htm
- Genç, Ayten (2002). İlk- ve Ortaöğretim Okullarında Yabancı Dil Ders Kitabı Seçimi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı: 22, s.74-81, Ankara.
- Genç, Ayten (2003a). Türkiye’de Geçmişten Günümüze Almanca Öğretimi. Ankara: Seçkin.
- Genç, Ayten (2003b). İlk- ve Ortaöğretim Okullarında Almanca Öğretim Programları, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı: 24, s.186-195, Ankara.
- Heid, Manfred (1990). Gedanken zur europäischen Sprachenpolitik oder über die Notwendigkeit der europäischen Mehrsprachigkeit. In K.-Richard Bausch & Manfred Heid. (Hrsg.). Das Lehren und Lernen von Deutsch als zweiter oder weiterer Fremdsprache (S. 71-77). (2. Aufl.). Bochum: Brockmeyer.
- Hunfeld, Hans ve Hans-Eberhard Piepho (1996). Elemente Bd.1. Köln: Dürr+Kessler.
- Maden, Sevinç Sakarya (2005). Anforderungen an ein Lehrwerk für Deutsch als Tertiärsprache in der Türkei. Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht (15.01.2009) [Online], 10 (2), 13 pp. Abrufbar unter: <http://www.ualberta.ca/~german/ejournal/Maden1.htm>
- Polat, Tülin ve Nilüfer Tapan (2005). Deutsch als Fremdsprache in der Türkei: Aktuelle Entwicklungen. Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht (15.01.2009) [Online], 10 (2), 6 pp. Abrufbar unter <http://www.ualberta.ca/~german/ejournal/TapanundPolat1.htm>
- Serindağ, Ergün (2005). Zur Relevanz des bewussten Einsatzes des Englischen im Unterricht "Deutsch als zweite Fremdsprache" bei Muttersprachlern des Türkischen. Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht (15.01.2009) [Online], 10 (2), 16 pp. Abrufbar unter <http://www.ualberta.ca/~german/ejournal/Serindag4.htm>
- Tapan, Nilüfer (2001). Deutschunterricht und Germanistikstudium in der Türkei, İstanbul-Türkei, Y.Y. Gerhard Helbig (Hrsg), Deutsch Als Fremdsprache, Volume 2: Ein Internationales Handbuch Zeitgenössischer Forschung., Berlin, DEU: Mouton de Gruyter (A Division of Walter de Gruyter & Co. KG Publishers), 2001. p 1565.
- Yücel, Mukadder Seyhan (2005). Entwicklungen des mehrsprachlichen Kontexts im universitären Deutschunterricht in der Türkei. Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht (15.01.2009) [Online], 10 (2), 10 pp. Abrufbar unter <http://www.ualberta.ca/~german/ejournal/Yuecel2.htm>
- Zindler, Horst – Barry, William (1975). Fehler ABC, Englisch-German. München: Klett.